

Skolehistorie på museerne

Hvad findes der på danske museer af genstande og billeder, der belyser skolens historie?

Det var ønsket om at få en sådan viden, der fik Institut for dansk Skolehistorie til at udsende et spørgeskema til de omkring 100 danske kulturhistoriske museer. Lidt over 2/3 af museerne svarede på henvendelsen, og undersøgelsen resulterede i en foreløbig oversigt over, hvilke typer af genstande og billeder de enkelte museer er i besiddelse af og i en vis udstrækning også af antallet.

Således er vi i stand til at sige, hvor der eksempelvis findes elevarbejder i håndarbejde, og at særlig store samlinger af skolehåndarbejder bl.a. findes på museerne i Esbjerg og Køge. Ligeledes ved vi, hvor der findes skolerekvitter og hvilke typer, f.eks. fra skriveundervisningen: skifertavler, grifler, penne, pennehuse, blækflasker m.m. eller fra regning og matematik, bl.a. kuglerammer, modeller og – af større sjældenhed – »regnepenge« fra 1500-tallet, der kan ses på Viborg Stiftsmuseum.

Spørgeskemaet har også givet os viden om, hvor der findes gamle skolebygninger, og hvor der findes skoleinventar som skolepulte, katedre, bogskabe, spanskrør og – af mere særpræget karakter – en »skambænk« benyttet i Nyborg lærde skole, dvs. før 1839. »Skambænken« står nu på Nyborg Museum.

Vedrørende arkivalier og billeder henviser mange museer i deres besvarelse af skemaet til de lokalhistoriske arkiver. Der findes dog flere museer med især store billedsamlinger: klassebilleder, billeder af lærere, undervisningssituationer, skolebygninger m.m. Mange har foretaget omfattende fotografering af de gamle skolebygninger i deres kommune, f.eks. museerne i Maribo, Esbjerg og Svendborg.

Spørgeskemaet har også fungeret som et efterlysningssted. Således sendte Stevns Museum en efterlysning af en skoleklokke og af blækhuse til sin samling af skoleinventar og -rekvisitter, og Flakkebjerg Skolemuseum efterlyste et Palæstinakort.

Men spørgeskemaundersøgelsen havde sine klare begrænsninger. Nok har den givet et overblik over den museale side af skolehistorien, men – bortset fra i de få tilfælde, hvor museer gjorde opmærksom på enkelte genstande eller billeder – kan den ikke give en egentlig karakteristik af samlingernes indhold. Skal undersøgelsen gøres fuldstændig, må den derfor suppleres med en gennemgang af de skolehistoriske samlinger på museerne. Det vil være temmelig ressourcetrækkende at gennemføre en sådan undersøgelse, men også givende. Det viser en forundersøgelse, som Institutet har foretaget på Stiftsmuseet i Maribo og på Flakkebjerg Skolemuseum.

De to museer er begge aktive i forbindelse med indsamling af skolehistorisk materiale. I Stiftsmuseet i Maribo udgør den skolehistoriske samling, der må siges at være særdeles righoldig, én ud af flere samlinger, mens Flakkebjerg Skolemuseum – som navnet også lader ane – alene dækker det skolehistoriske område. Fælles for de to museer er, at de begge har en gammel skolebygning, som benyttes i pædagogisk øjemed.

Christiansmindeskolen fra landsbyen Langget på Lolland blev opført i 1817 på initiativ af godsejer og statsminister C. D. F. Reventlow. Skolen, der blev udvidet i 1828, var i brug til 1905. I 1937-38 blev den flyttet til Stiftsmuseets frilandsafdeling i Maribo.

Mens skolen var i brug, rummede bygningen en skolestue og en bolig til læreren. I dag

Undervisningssituation i Flakkebjerg Forskole. Forskolelærerinde Ingeborg Nielsen (f. 1894) afsluttede sin uddannelse på Odense Forskoleseminarium i 1914 og flyttede 1. januar 1915 ind i Flakkebjerg Forskole, hvor hun kom til at bo helt til 1979.

har museet indrettet et par skolestuer i bygningen, møbleret med gamle skolepulte, kateder, vægtavle og vægkort. Her kan skolebørn opleve, hvordan det var at gå i skole på deres oldeforældres tid. Til støtte for læreren og for at gøre undervisningen så virkelighedstro som muligt, har museet anskaffet skifertavler og grifler, genoptrykt en plan over skoledagens forløb og sider fra de gamle skolebøger.

På lignende måde har Flakkebjerg Skolemuseum kombineret det museale og det pædagogiske.

Flakkebjerg Skolemuseum var oprindelig en forskole, der blev oprettet i 1904. Skolen var i brug til 1962. I de sidste 47 år af dens eksistens var Ingeborg Nielsen, født Christensen, lærerinde på skolen. »Frøkenen« boede på skolen til 1979.

Det særegne ved Flakkebjerg Skolemuseum er, at det på enestående vis er lykkedes at bevare det gamle miljø. Efter forskolens nedlæggelse blev skolestuen stående, nøjagtig som da fru Nielsen underviste der: to rækker med 4 dobbelte skolepulte i hver – drengenes pladser i dørrækken og pigernes i vinduesrækken – katederet, hvori der stadig gemmer sig forsømsprotokoller og eksamensprotokol fra 1904-62. Ovenpå katederet ligger pegepind samt en lille kobjælde, som lærerinden brugte til at kalde børnene ind efter frikvarteret. I bogskabene findes kuglerammer, blækflasker, fru Nielsens hjemmelavede håndarbejds-mønstre, gamle skolebøger, grifler og tavler, der benyttedes helt frem til skolens nedlæggelse. Skolebøger brugtes der ikke mange af i undervisningen, da den i høj grad var lagt an

på fortællinger ud fra anskuelsesbillederne, der stadig hænger på væggene, og ud fra fru Nielsens egne optegnelser i nogle kladdehæfter. Også de findes i skolestuen.

Det er dog ikke blot i skolestuen, men også i boligen, at det gamle miljø er bevaret. Bortset fra nogle få undtagelser har alt inventar – lige fra møbler til tøjet i skabene – tilhørt fru Nielsen og står, som det gjorde i hendes tid. I køkkenet dominerer det gamle brændekomfur, som hun brugte, så længe hun boede der. Også udhuset med de gamle toiletter og det lille vaskerum med redskaber til vask og til havearbejde findes endnu. Og endelig holdes haven med dens blomster, kartofler, grøntsager og frugt, som da forskolelærerinden færdedes der.

Går man rundt i museet, føler man sig hen-

sat til de første årtier af dette århundrede. Alle de små og store ting, der hørte til en landsby-skole, er tilstede her og giver den besøgende et enestående indblik i, hvordan det dengang var for børn at møde skolens verden, og hvordan en forskolelærerindes tilværelse formede sig. Ikke mindst heri ligger museets særegne værdi – både historisk og pædagogisk.

Ved på denne måde at bruge en skolehistorisk samling pædagogisk og derved levendegøre vore forfædres skolegang, bidrager Stiftsmuseet i Maribo og Flakkebjerg Skolemuseum til, at give børn en forståelse af den gamle skole.

Litt. Materialer fra Stiftsmuseet i Maribo og fra Flakkebjerg Skolemuseum.

Nete Balslev Wingender